

mint a lágyan ejtett mássalhangzók problematikájának a tudatosítása. A tévedés lehetősége itt is fennáll, a hibás megközelítés, sajnos ez esetben sem ritka. Arról van szó, hogy a tanító a я, е, ё, ю betűket nevezi lágyaknak, ahelyett, hogy a mássalhangzókat említéné. Ily módon a tanulónak még esélyt sem adunk arra, hogy az orosz nyelven történő olvasáshoz és beszédhez szükséges beszédingerek megfelelően kialakuljanak második jelzőrendszerében, hiszen ahogy dr. Ligeti Róbert írja, a beszédhangok differenciálása során „a második jelzőrendszer vezető szerepe a tanítótól kiinduló beszédjelrendszeren keresztül valósul meg. A tanító megfogalmazza a feladatot, helyesli vagy nem helyesli a megoldást (mege erősítés). A pozitív és negatív beszédingerek ilyen kölcsönhatásának eredményeként a gyermek megtanulja a hangok olyan pontos differenciálását, hogy az egyes fonémák hangzásában már az árnyalatokat is meg tudja különböztetni.” (Dr. Ligeti Róbert: Az írástanulás pszichológiája, Tankönyvkiadó, Budapest, 1986. 59. old.)

Ugyan hogy kívánhatnánk mindezt attól a tanulótól, aki még az alap fonémarendszerről sem alakított ki magának tiszta, áttekinthető képet? Holott a mi feladatunk az lenne, hogy megfelelő ismereteket alakítsunk ki a gyerekeknél, mindjárt az olvasástanítás legelején, a magyar és orosz nyelv fonémarendszere közti különbségekről. Ily módon a gyermekeknél kialakulhatnak azok a megkülönböztető tudati tényezők, amelyek segítségével különbséget tud tenni az anyanyelvi és az orosz nyelven történő olvasási tevékenység között. E tényezők kialakításának egyik módja az, hogy az orosz szavak kiemelt szótagjait elemezve rávilágítunk a jellemző fonetikai törvényszerűségekre. Majd tovább bővítve az ismeretszerzés körét, például a redukció (a magyar nyelvben nem szereplő jelenség) tudatosítása érdekében is a hangsúlyos szótagok, szavak ejtése során, illetve (az intonáció kellő mérvű elsajátítása érdekében) mondatok szintjén tárjuk fel az orosz nyelv sajátos jegyeit. Hogy mindezt nem minden esetben hajtjuk végre maradéktalanul és pontosan, arról a mai napig meggyőznek bennünket egyes felső tagozatosok, ill. gimnazisták.

Levonhatjuk tehát a következtetést. Az orosz nyelvi olvasástanítás során az egyes nyelvi jelenségek pontos, tudományosan (is) helyénvaló ismerete, a nevelő által történő körültekintő átadása nem csupán és nem kimondottan nyelvi, hanem pedagógiai jelentőséggel is bír. Annál is inkább, mert a nyelv rendszeréről, törvényszerűségeiről adott magyarázatok milyenségétől nagyban függ a módszertani feladatok megoldásának eredményessége.

BEZZEGNÉ ZSÁK JUDIT
Nyíregyháza

Játékos tevékenységformák a német nyelvoktatás szóbeli kezdő szakaszában

Lomb Kató szavainak idézésével szeretnék bepillantást nyújtani abba a fejtegetésbe, amiről a későbbiekben szó lesz. „Tanáraink hivatásszerűen foglalkoznak hibairtással. Azért pedagógusok. Az igazán rátermettek azonban hamar rájönnek arra, hogy kisebb baj egy kócos mondat vagy ferdén képzett szó felett elsiklani, mint állandó csiszolással-javítgatással a mondanivalót a tanítvány torkára forrasztani.”

A Bessenyei György Tanárképző Főiskola 1. Sz. Gyakorló Iskolájában 3. éve foglalkozom a német nyelvoktatással a szakosított tantervű osztályokban, felmenő rendszerben. Ezt megelőzően több éven keresztül vezettem a TIT szervezésében gyermekcsoportokat.

Ebben a tanulmányban a harmadik osztályban szerzett eddigi tapasztalataimról szeretnék néhány gondolatot közzé tenni. Nem az a célom, hogy elemezzem és értékeljem az új 3. osztályos német tagozatos tankönyvet, hiszen ezt nem is tehetem, mivel ebben az évben használjuk először, így teljes értékű képet majd csak a tanév végén nyerhetünk. A célom az, hogy hogyan lehet beépíteni a régi tapasztalatokat, módszereket az új környezetbe, nevezetesen az új 3. osztályos tankönyvbe.

Az orosz nyelvoktatással ellentétben a német nyelvoktatáshoz nem nyújtott segítséget semmilyen központi útmutató, segédeszköz, módszertani közlemény, csupán a tankönyv és a tantervi követelmény volt adott. Ezen tények figyelembevételével minden tanár a saját lelkiismerete, felkészültsége, ötletei, elképzelései alapján vezethette be a tanulókat a második (illetve első) idegen nyelv elsajátításának örömeibe. Ezért gondolom, mindenki nagy örömmel vette kezébe az idén megjelent 3. osztályos szakosított tantervű német nyelvkönyvet és a hozzá tartozó módszertani útmutatót. Természetesen minden németnyelv-tanár a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően és eddigi saját tapasztalatait felhasználva alkalmazza ezt a merőben új tankönyvet és útmutatót. Én is kíváncsian vettem kezembe ezeket az új dokumentumokat, de meg kell mondanom, egy kicsit meg is zavart. Tagadhatatlan, hogy igen nagy szükség volt ezekre a kiadványokra, de azért nem kell teljesen szakítanunk a régi módszereinkkel. Ezért azon fágadozom, hogy hogyan lehet a régi tapasztalatokat beépíteni az új környezetbe, a két gondolatot, elképzelést egymással kiegészítve, kibővítve a kisiskolásoknak úgy átadni, hogy ők egy egységes, logikus gondolatmenet eredményeképpen megszeressék a német nyelvet, és igyekezzenek minél jobban elsajátítani. Ezen bevezető gondolatok után néhány konkrét és mások által is jól alkalmazható ötletet, netán módszert szeretnék közölni.

Az általános iskola 3. osztályában, a legelső németórán, amikor létrejön az első kapcsolatteremtés a tanár és a gyerekek között, már ez az első óra is hatással van a tanulókra, hiszen valami nagyon érdekeset várnak. Ez az első idegen nyelv, amellyel találkoznak, kicsit talán félnek is. Mindenképp nagy várakozással tekintenek az idegen nyelv világa felé. Már az első órákon igen fontos a nyelvi beállítódás megteremtése. Gondolom, ezt mindenki nagyon fontosnak tartja. Néhány szép diafelvétellel, érdekes útibeszámolóval, német meseírók és mesék felemlítésével, egy egyszerű német dalocska felidézésével és megtanításával bizonyára sikerül belopnunk magunkat és a német nyelvet a gyerekek szívébe.

Mindig megkérdezem, hogy miért szeretnének németül vagy más idegen nyelven beszélni. Tudjuk, hogy harmadikos gyerekek lévén, elsősorban a szülői ház befolyása hat a tanulókra, de egyre többen próbálják igazán tudatosan elmondani, hogy miért is tetszik nekik egy nyelv. Utazás, levelezés, megismerkedni más országbeli gyerekekkel, és újabban a számítógép is ilyen tényezőként lép fel. Az egész általános iskolai németnyelv-oktatásban 3—8. osztályig számomra a legjelentősebb szakaszt éppen a szóbeli kezdőszakasz jelenti. A tanulók rendkívüli lelkesedéssel fogadnak el mindent, és szinte kényszerítik a tanárt, hogy még érdekesebben, színesebben végezze munkáját.

Talán itt van a legtöbb sikerélmény is, hiszen a tanulók csak hallás után szereznek ismereteket. Rá vannak kényszerítve, hogy figyeljenek, figyelmük nem kalandozhat el, és így szinte magukba szívják a mondókákat, verseket, dalokat, szituációs játékokat. Az első órán olyan kevésbé érdekes dologról is kell beszélni, hogy mire lesz szükség az órákon. A gyerekeknél többnyire már van füzet, szótárfüzet, amiket én a

szóbeli szakaszban egyáltalán nem használók. Viszont mindenkinek kell hogy legyen egy rajzfüzete, amit állandóan, nemcsak a szóbeli szakaszban, hanem 2—3 éven keresztül használni fogunk. Érdekesnek tűnhet a német nyelv tanításának összekapcsolása egy más tevékenységi formával, a rajzzal, énekkel, mozgással.

A rajznak az a célja, hogy mindent, amit tanulunk, le is rajzolunk, mondókákat, dalokat, verseket, játékokat. A gyerek önállóan rajzolhat, maga választja meg formáit, eszközeit. Ez a rajzfüzet az otthoni munkában és a későbbiekben is jó szolgálatot tesz. A füzetben lévő figurákról és kis rajzokról a gyerekek otthon biztos eszébe fog jutni néhány szó, és törekedni fog arra, hogy felidézze az egészet, illetve várni fogja a következő órát, hogy újra hallja az elfelejtett sorokat. Mialatt a gyerekek rajzolnak, a tanár állandóan éneklő, mondja a dalt, mondókát, és így egyre többen kapcsolódnak be az ismétlésbe.

Itt szeretnék visszatérni Lomb Kató szavaihoz. Ezekkel a játékos tevékenységekkel tulajdonképpen az a célom, hogy a gyerekek gátlásaiktól megszabadulva szokjanak hozzá a folyamatos beszédhez anélkül, hogy az apróbb hibák javításával állandóan félbe kellene őket szakítani. Az egyes nyelvtani fordulatokat a későbbiekben bizonyára könnyebben fogják tudatosan alkalmazni. A szituációs játékoknál is az a cél, hogy a tudásszintjüknek megfelelően próbálják megértetni magukat az adott idegen nyelven.

A következőkben néhány olyan mondókát és játékot ismertetek, amelyeket tanítványaim különösen szívesen tanultak meg, rajzoltak le és játszottak el. Remélem, ezekkel a kevésbé ismert játékokkal másoknak is örömet fogok szerezni, és a gyerekek még jobban fogják érezni a német nyelv ritmusát, dallamát.

1. Das ist der Daumen,
der schüttelt die Pflaumen,
der hebt sie auf,
der trägt sie nach Haus,
und der kleine Schelm isst alle auf.

Ehhez a mondókához kis ujjbábokat lehet készíteni vagy egyszerűen mutatni, esetleg mozzanatonként lerajzolni.

2. A Punkt, Punkt . . . c. mondóka helyett:
Der Kopf ist rund,
der Kopf ist rund,
er hat zwei Augen,
Nas und Mund.

Ezt a gyerekekkel nemcsak rajzoltatni szoktam a rajzfüzetbe, hanem, aki elmondja, a táblára is rajzolja, miközben a többiek mutatják. Végül az egész tábla tele lesz gyerekfejekkel és ez igazán mulatságos.

3. A számokhoz jól felhasználható:
Eins, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben
wo ist denn mein Schatz geblieben?
Ist nicht hier
ist nicht da
ist wohl in Amerika.

Megfelelő intonációval és természetesen eljátszással nagyon szeretik a gyerekek.

4. A családhoz kapcsolódóan:
Das ist der Vater lieb und gut,
das ist die Mutter mit dem Federhut,

das ist der Bruder stark und gross,
das ist die Schwester mit dem Püppchen auf dem Schoss,
das ist das jüngste Kindelein,
und das soll die ganze Familie sein.

Ujjbábokat készítünk, és mindenki ezek alapján tanulja meg. Első hallásra kicsit nehéznek tűnik, de a gyerekek meglepő módon igen hamar megjegyzik.

5. Es sassen zwei Täubchen auf einem Dach.
Das eine flog weg — das andre flog weg.
Das eine kam wieder — das andre kam wieder.
Da sitzen sie alle beide wieder.

A tanulók és mi is ragasztunk a mutatóujjunkra egy kis darab bélyegszélt. Mindkét ujjunkat tegyük a táblára. Amikor az egyik madár repül el, észrevétlenül cseréljük át mutatóujjunkat a középsőre, amin nincs semmi. Majd a másik madárral ugyanígy. Amikor visszajönnek a madarak, ismét észrevétlenül cseréljük vissza az ujjainkat, így a madárkák újra ott ülnek. Ez a játék a mondóka tudásán kívül még kézügyességet is igényel.

Ezeknek a gyerekeknek még nagy a mozgásigényük, és meg is ragadnak minden alkalmat, hogy megmozdulhassanak. Ebben a helyzetben a legjobb, ha a gyerekeket szinte észrevétlenül mi mozgatjuk meg.

A németórán történő sok szabad tevékenység természetesen némi zajjal jár. Ennek a zajnak a levezetésére a következő mondóka megtanítását javaslom.

6. In unserm Häuschen
sind schrecklich viel Mäuschen.
Sie trippeln und trappeln,
Sie zippeln und zappeln,
sie stehlen und naschen,
und will man sie haschen-
husch, sind sie weg!

A gyerekek az ujjakkal lépegetnek a padon egyre gyorsabban, majd hirtelen eltűnnek. Ezután csendben kell maradniuk.

A szituációs játékok is fontos szerepet kapnak. A lényege az, hogy minél több tanuló, lehetőleg mindenki jusson szerephez, juttassuk sikerélményhez a gyerekeket.

Már a szóbeli szakaszban is lehet csoportokban dolgozni, egymással versenyeztetni a csoportokat. Nagyon szívesen dolgoznak a gyerekek ebben a formában is, és mindent elkövetnek, hogy jól szerepeljenek. A szóbeli kezdő szakaszba a nyelvtani ismeretek feldolgozását is be lehet csempészni játékos formában. Ezt a célt szolgálja az a háromszínű lapocska, melyek a névelőket jelentik. A hallott főnévnel mindig a megfelelő színű lapocskát kell feltartani. Versenyfeladatoknál különösen jó a csoportok ismereteinek feltárásában.

A szóbeli kezdő szakasz után néhány órán át elég nehéz megtalálni az átmenetet a betűk világába. Amikor belép az írás, olvasás, ezek a lapok akkor is jól használhatók. A régi tankönyvhöz feldolgoztam az összes főnevet szókérték formájában, természetesen névelő nélkül. Nagyon sokféleképpen lehet dolgozni ezekkel:

- egy tanuló vagy én mutatom a szókértéket, és a többiek már emelik is a megfelelő lapocskát,
- három oszlopban applikálják a táblán (versenyszerűen is lehet),
- önálló munka a padban,
- mindenki mond egy egyszerű mondatot a kapott szókértékével,
- kakukktojás: több szókértéket tartunk fel, ki kell választani, melyik névelő fordul elő csak egyszer.

A gyerekek szívesen oldanak meg keresztrejtvényeket, de még érdekesebb lehet, ha ők maguk készítik el. Mindig az adott lexikai egységhez kapcsolódjon a keresztrejtvény. Először egészen egyszerűeket, majd fokozatosan haladunk a bonyolultabb kifejezések felé. Ezzel a helyesírást is nagymértékben gyakoroltatjuk.

A hét napjainak megtanítására kiválóan alkalmas az ugróiskola nevű játék. Az udvaron az aszfaltra rajzoljuk fel az ugróiskolát, majd minden négyzetbe beírunk egy-egy szót, a napok német neveit. Ahogy a gyerekek járják az ugróiskolát, hangosan mondják a napok neveit. Az a tanuló a legügyesebb, aki végig tudja ugrálni, és így a játék végére a napok neveit meg is tudják jegyezni.

Ezekkel a gondolatokkal tapasztalataimról szerettem volna egy-két olyan ötletet adni, amelyekkel még vonzóbbá lehet tenni a német nyelv oktatását a 3. osztályban.

IRODALOM

Idegen nyelvek tanítása 1980/5.

Dr. Nádudvari Lidia: A 8—10 éves gyermekek tanulásiélettani képe az idegennyelvoktatás szemszögéből.

Lomb Kató: ... nyelvekről jut eszembe ...

Eva Meinerts: Links ein Ohr und rechts ein Ohr. C. Bertelsmann Verlag.

FELFÖLDI ANTALNÉ
Tiszaföldvár

Témazáró feladatsor-javaslat az 5—6. osztályos technika A és B változatának tanításához

A mérés napjaink nevelő-oktató munkájának folyamatában is kiemelkedően fontos tényező. Mind a tanárnak, mind a tanulónak természetes igénye, hogy visszajelzést kapjon az adott, ill. kapott ismeretek elsajátítási szintjéről és azokban fellelhető fehér foltokról, hiányosságokról.

Korunk igénye, a természeti és társadalmi környezet megismerésén túl a rohamosan fejlődő *technikai környezet megismerésére nevelni* tanítványainkat. Olyan színvonalú műszaki-technikai jártasságokat, készségeket, viselkedés- és magatartásformákat kell kialakítanunk a tanulóknak, melyek alkalmassá teszik őket környezetük megismerésére, megértésére és abban való eligazodásra.

E kettős igény kielégítésének egyik formája a *feladatlappal történő mérés*, melyből tájékozódhat a tanár a tantervi követelmény elsajátításának helyzetéről és saját metodikai eljárásának hibáiról is. Magasfokú objektivitása tette igényeltté és közkedvelté a tanárok körében a témazáró feladatlapok elterjedését, alkalmazását.

A technikát tanító kartársaim munkáját szeretném megkönnyíteni e témakörönként összeállított 5. és 6. osztályos technikafeladat-lapok közreadásával.

Összeállításakor a következő *szempontok* vezéreltek:

- A törzsanyagra épüljön, és zömmel a minimumkövetelmény elsajátítási szintjéről tájékoztasson.
- Átlagos képességű osztályra méretezett legyen.
- A témazárót írató tanárnak ne okozzon sok munkát a mérés elvégzése (nem szükséges stencileztetni, külön lapra gépelni, előrajzolni).
- A feladatok változatos formájúak legyenek.
- Pontozni és százalékolni lehessen.
- A technika A és B változatára is alkalmazni lehessen.
- Íratása ne igényeljen túl sok időt.